

بسم الله الرحمن الرحيم

زیست نامه امام موسی صدر

سید موسی صدر

رئیس و بنیانگذار مجلس اعلای شیعیان لبنان

مشغول به کار

۲۲ ربیع الاول ۱۳۸۹ - ۲۷ رمضان ۱۳۹۸ ق

تشکیل پس از

پیش از محمد مهدی شمس الدین

رئیس و بنیانگذار جنبش أمل

مشغول به کار

۲۲ صفر ۱۳۹۴ ق - ۲۷ رمضان ۱۳۹۸ ق

تشکیل پس از

پیش از شهید مصطفی چمران

اطلاعات شخصی	
سید موسی صدر	
تولد	۱۵ ذی الحجّه ۱۳۴۶ق قم، ایران
مرگ	ربوده شد لیبی
حزب سیاسی	جنبش امل
همسر	پروین خلیلی
فرزندان	صدرالدین، حمید، حورا و ملیحه
محل تحصیل	حوزه علمیه قم
پیشه	روحانی، سیاستمدار

سید موسی صدر معروف به (امام موسی صدر) متولد ۱۴ خرداد ۱۳۰۷ش در قم، از عالمان و اندیشمندان شیعه در عرصه فرهنگی و سیاسی است که پس از هجرت از ایران به لبنان، مجلس اعلای شیعیان لبنان و جنبش امل را تأسیس کرد و رهبری فکری و سیاسی شیعیان این کشور را عهده‌دار شد. او در ۹ شهریور ۱۳۵۷، طی سفری رسمی به لیبی به دعوت معمر قذافی، ناپدید شد. بسیاری گزارش‌ها حاکی از قتل او در همان زمان توسط قذافی است، ولی گزارش‌هایی نیز در دست است که او کشته نشده و در زندان‌های لیبی بوده است. پس از سقوط معمر قذافی نیز هیچ گزارش رسمی جدیدی از وضعیت او به دست نیامد.

تولد و خانواده

امام موسی صدر، در ۱۴ خرداد سال ۱۳۰۷ شمسی، در محله چهارمردان شهر قم به دنیا آمد. پدر او سید صدرالدین صدر و مادرش صفیه طباطبایی قمی فرزند سید حسین طباطبایی قمی جانشین سید ابوالحسن اصفهانی و رهبر قیام مردم مشهد بر علیه رضاخان بود. جد پدری او سید اسماعیل صدر، جانشین میرزای شیرازی و مرجع مطلق زمان خود بود.

همسر و فرزندان

امام صدر و فرزندان

امام موسی صدر در سال ۱۳۳۵ شمسی، هنگامی که در نجف به سر می برد، با خانم پروین خلیلی، فرزند شیخ عزیزالله ازدواج کرد. حاصل این پیوند، دو پسر به نام‌های سید صدرالدین (متولد ۱۳۳۵) و سید حمیدالدین (متولد ۱۳۳۸) و دو دختر به نام‌های حورا (متولد ۱۳۴۱) و ملیحه (متولد ۱۳۵۰) بود. امام موسی صدر در سال ۱۳۴۴ غزلی با عنوان «مهتاب» سروده و آن را به پروین خلیلی (همسرش) تقدیم کرده بود. نکته این غزل آن است که حروف اول مصرع‌های اول آن نام «پروین خلیلی» و حروف اول مصرع‌های دوم نام «موسی صدر» را می‌سازند.

امام موسی صدر، دخترش حورا را در حالی که ۱۴ سال داشت به همراه برادرش برای تحصیل به فرانسه فرستاد. دختر امام موسی نقل می‌کند که پدر به برادرش گفته بود، اگر امکاناتم برای تحصیل یکی از فرزندانم کفاف دهد، بین تو و خواهرت، حتما خواهرت را انتخاب می‌کنم.

تحصیلات

امام موسی صدر در کنار آیت الله خوئی

سید موسی صدر دوره ابتدایی را در دبستان حیات قم گذراند و پس از آن وارد دبیرستان سنایی شهر قم شد و هم‌زمان با دوره دبیرستان، به تحصیل علوم اسلامی در حوزه علمیه قم مشغول شد.

حوزه علمیه قم

او پس از اتمام سیکل و بخش مقدمات علوم حوزوی، در خرداد ۱۳۲۲ رسماً به حوزه علمیه قم پیوست، و طی مدتی کوتاه، دروس دوره سطح را به پایان رسانید. وی از ابتدای بهار ۱۳۲۶ وارد مرحله درس خارج شد و تا سال ۱۳۳۲ به تحصیل و تدریس در حوزه علمیه قم ادامه داد.

اساتید وی در دروس سطح و خارج عبارت بودند از:

- سید محمد باقر سلطانی طباطبایی
- عبدالجواد جبل عاملی
- امام خمینی
- سید محمد محقق داماد
- سید حسین طباطبایی بروجردی
- سید محمد محقق داماد
- سید صدرالدین صدر
- سید محمد حجت

همدرسان دوستان اصلی هم بحث امام صدر را در قم، حضرات آیات سید موسی شبیری زنجانی، سید مهدی روحانی، شهید بهشتی، سید عبدالکریم موسوی اردبیلی و ناصر مکارم شیرازی، و در نجف، پسرعمو، دوست صمیمی و هم بحث او آیت‌الله شهید سید محمد باقر صدر تشکیل می‌دادند. او همچنین با سید محمد علی موحد ابطحی رابطه صمیمانه‌ای داشت.

حوزه علمیه نجف

در سال ۱۳۳۲ پس از ارتحال پدرش، برای ادامه تحصیلات حوزوی به نجف رفت و تا سال ۱۳۳۷ در آنجا ماند
اساتید اصلی دروس خارج وی در نجف عبارت بودند از:

- سید محسن حکیم
- سید ابوالقاسم خویی
- شیخ حسین حلی
- شیخ مرتضی آل یاسین

امام صدر همچنین دروس فلسفی را نزد سید رضا صدر و علامه طباطبایی در قم، و نزد شیخ صدرا
بادکوبه‌ای در نجف فرا گرفت.

شاگردان

امام صدر در طول زندگی حوزوی خود شاگردان برجسته‌ای را تربیت کرده است. معروف‌ترین آنان در ایران
آیت‌الله یوسف صانعی و در لبنان شهید سید عباس موسوی دبیر کل سابق حزب‌الله لبنان هستند.

تحصیلات دانشگاهی

امام صدر در سال ۱۳۲۹ به عنوان اولین دانشجوی روحانی در رشته «حقوق در اقتصاد» به دانشگاه تهران وارد
شد و در سال ۱۳۳۲ از آن فارغ‌التحصیل گردید.

فعالیت‌ها در ایران و نجف

امام صدر قبل از عزیمت به نجف، از سوی علامه طباطبایی مسئولیت نظارت بر نشریه «انجمن تعلیمات دینی» را بر عهده گرفت. وی همزمان با تحصیل در حوزه علمیه نجف، به عضویت هیئت امناء جمعیت «منتدی النشر» درآمد، و پس از بازگشت به قم ضمن تاسیس و اداره یک مدرسه ملی، مسئولیت سردبیری مجله تازه تاسیس «مکتب اسلام» را عهده‌دار گردید. از مهمترین اقدامات امام صدر در آخرین سال اقامت در شهر قم، تدوین طرحی گسترده جهت اصلاح نظام آموزشی حوزه علمیه بود، که با همفکری شخصیت‌هایی مانند دکتر بهشتی، مکارم شیرازی و برخی دیگر از بزرگان امروز صورت پذیرفت.

هجرت به لبنان

امام صدر تا پیش از هجرت به لبنان دو بار به این کشور سفر کرده و با سید شرف الدین عاملی دیدار نموده بود. سید شرف الدین به صراحت او را شایسته رهبری شیعیان لبنان خوانده و به فرزندانش توصیه او را کرده بود در اواخر سال ۱۳۳۸ و به دنبال توصیه‌های شخصیت‌هایی مانند بروجردی، حکیم و شیخ مرتضی آل یاسین، وصیت آیت‌الله سید عبدالحسین شرف‌الدین را پذیرفت و به عنوان جانشین وی، ایران را به سوی لبنان ترک نمود. اصلاح شئون اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی شیعیان آن روز لبنان از یک‌سو، و استفاده از ظرفیت‌های منحصر به فرد لبنان جهت نمایاندن چهره‌ای عاقل، عادل، انسان‌دوست و سازگار با زمان مکتب اهل بیت به جهان از سوی دیگر، اهداف اصلی این هجرت را تشکیل می‌داد.

فعالیت‌ها

بازدید امام صدر از ویرانه‌های حمله رژیم صهیونیستی به جنوب لبنان

امام صدر با توجه به جغرافیای اجتماعی و سیاسی لبنان در منطقه و جهان، از همان بدو ورود فعالیت‌های خود را در سه حوزه موازی سازماندهی نمود:

انسجام شیعیان لبنان

یکی از برنامه‌های صدر حرکت به سوی بازسازی هویت و انسجام طایفه شیعه لبنان بود. امام صدر در زمستان ۱۳۳۹ و پس از تجدید سازمان جمعیت خیریه «البر و الاحسان»، با تنظیم برنامه‌ای ضربتی جهت تامین نیازهای مالی خانواده‌های بی‌بضاعت، ناهنجاری تکدی را به کلی از سطح شهر صور و اطراف آن برانداخت.

وی در فاصله سال‌های ۱۳۴۰ تا ۱۳۴۸ و در چارچوب برنامه‌ای میان مدت، با طی سالانه صد هزار کیلومتر در میان شهرها و روستاهای سراسر لبنان، دهها جمعیت خیریه و مؤسسات فرهنگی و آموزش حرفه‌ای را راه‌اندازی نمود، که حاصل آن کسب اشتغال و خودکفایی اقتصادی هزاران خانواده بی‌بضاعت، کاهش درصد بی‌سوادی، رشد فرهنگ عمومی، و به اجرا در آمدن صدها پروژه کوچک و بزرگ عمرانی در مناطق محروم آن کشور بود.

امام صدر در تابستان ۱۳۴۲ و طی سفری دو ماهه به کشورهای شمال آفریقا، طرحی نو جهت همفکری مراکز اسلامی مصر، الجزایر و مغرب با حوزه‌های علمیه شیعی لبنان در انداخت.

تاسیس مجلس اعلای شیعیان لبنان

امام صدر در تابستان ۱۳۴۵ رسماً از حکومت وقت درخواست نمود تا همانند دیگر طوائف آن کشور، مجلسی برای سازماندهی طایفه شیعه و پیگیری مسائل آن تاسیس گردد. مجلس اعلای اسلامی شیعه که اولین بخش از برنامه درازمدت امام صدر به شمار می‌رفت، در اول خرداد ۱۳۴۸ تاسیس شد و خود او با اجماع آراء به ریاست آن انتخاب گردید.

پایان دادن به جنگ داخلی

با آغاز جنگ داخلی لبنان در فروردین ۱۳۵۴، تمامی تلاش‌های امام صدر مصروف پایان دادن به این بحران گردید. وی در خرداد آن سال در مسجد عاملیه بیروت به اعتصاب غذا نشست و به پشتوانه مقبولیت وسیع خود در میان تمامی طوائف، آرامش را به تابستان لبنان بازگردانید. با شعله‌ور شدن مجدد آتش جنگ، امام صدر در اردیبهشت ۱۳۵۵ حافظ اسدرا بر آن داشت تا با اعزام نیروهای سوری به لبنان، موازنه قوا و آرامش را به این کشور بازگرداند. حل اختلافات مصر با سوریه و متعاقب آن برپایی کنفرانس سران عرب در ریاض طی مهر ۱۳۵۵، آب سردی بود که توسط امام صدر بر آتش جنگ داخلی لبنان فرو ریخته شد. این آرامش تا زمانی که امام صدر در لبنان حضور داشت، ادامه پیدا کرد.

گفتگوی ادیان و مذاهب

ملاقات امام موسی با رهبران دیگر ادیان در لبنان

تلاش برای گفتگوی ادیان و تقریب مذاهب در لبنان از اصلی‌ترین دغدغه‌های او بود. وی از اولین روزهای هجرت به لبنان در زمستان ۱۳۳۸، با طرح شعار «گفتگو، تفاهم و همزیستی»، پایه‌های روابط دوستانه و همکاری صمیمانه‌ای را با مطران یوسف الخوری، مطران جرج حداد، شیخ محی‌الدین حسن و دیگر رهبران دینی مسیحی و اهل سنت آن کشور بنا نهاد.

از اواخر سال ۱۳۴۱ حضور گسترده امام صدر در کلیساها، دیرها و مجامع دینی و فرهنگی مسیحیان آغاز گردید. سخنرانی‌های تاریخی امام صدر در دیرالمخلص واقع در جنوب، و کلیسای مارمارون در شمال لبنان طی سالهای ۱۳۴۱ و ۱۳۴۲، اثرات معنوی عمیقی بر مسیحیان آن کشور بر جای نهاد. وی در بهار ۱۳۴۴، اولین دور سلسله گفتگوهای اسلام و مسیحیت را با حضور بزرگان این دو دین الهی، در مؤسسه فرهنگی «الندوه

اللبنانیه» به راه‌انداخت. در سال ۱۳۴۶ به دیدار پاپ رفت و نشستی که ابتدائاً نیم ساعت پیش بینی شده بود، به تقاضای پاپ بیش از دو ساعت به درازا کشید.

امام صدر از سال ۱۳۴۷ به عضویت مرکز اسلام شناسی استراسبورگ درآمد و از رهگذر همفکری و ارائه سمینارهای متعدد در آن، انتشار آثاری چون کتاب مغز متفکر جهان شیعه را زمینه‌سازی نمود. وی در سال ۱۳۴۹ به عضویت دائم «مجمع بحوث اسلامی قاهره» درآمد. امام صدر در سال ۱۳۴۹ رهبران مذهبی طوایف مسلمان و مسیحی جنوب لبنان را در چارچوب «کمیته دفاع از جنوب» گرد هم آورد، تا برای مقاومت در برابر تجاوزات رژیم صهیونیستی چاره‌اندیشی نمایند. وی در زمستان ۱۳۵۳ و در اقدامی بی‌سابقه، خطبه‌های عید موعظه روزه را در حضور شخصیت‌های بلندپایه مسیحی لبنان در کلیسای کبوشین بیروت ایراد نمود. امام صدر در اواسط سال ۱۳۵۷ موفق گردید رهبران مسلمان و مسیحی لبنان را جهت برپایی یک جبهه فراگیر ملی متقاعد نماید و در این مسیر تا آنجا پیش رفت که حتی موعد تاسیس و اولین گردهمایی آنان را برای پس از بازگشت خود از سفر لیبی مشخص نمود.

مقاومت در مقابل اسرائیل

امام صدر در بهار ۱۳۴۴ گروهی از جوانان مؤمن شیعه را به مصر اعزام نمود، تا در دوره‌ای شش ماهه فنون نظامی را فرا گیرند. با بازگشت این جوانان که اولین کادرهای مقاومت لبنان بودند، عملیات ایزدایی مشترک رزمندگان فلسطینی و لبنانی در شمالفلسطین آغاز گردید. بخش اعظم نیروهای رزمنده را جوانان شیعه لبنان، و فرماندهی عملیات را رزمندگان فلسطینی تشکیل می‌دادند.

از پاییز سال ۱۳۵۱ آموزش نظامی جوانان شیعه شتاب بیشتری گرفت. در خرداد ۱۳۵۴ و به دنبال وقوع انفجاری در اردوگاه نظامی «عین البنیه» در کوههای بقاع، که به شهادت ۲۷ تن از جوانان شیعه انجامید، امام صدر رسماً ولادت مقاومت لبنان را اعلان نمود. با پایان یافتن جنگ داخلی لبنان و انتقال دامنه ناآرامی‌ها به جنوب، واحدهای مقاومت لبنان رسماً در نقاط استراتژیک مناطق مرزی مستقر شدند. امام صدر اولین شخصیتی

بود که در زمستان ۱۳۵۶، طرح سازشکارانه آمریکا مبنی بر ساکن کردن پناهندگان فلسطینی در جنوب لبنان را افشاء و از تحقق آن جلوگیری نمود.

حمایت از انقلاب ایران

امام صدر اگرچه لبنان را محل اصلی فعالیت‌های خود قرار داده بود، اما هیچگاه از دیگر مسائل جهان اسلام غافل نبود. موفقیت انقلاب اسلامی ایران، امنیت حوزه‌های علمیه، اتحاد جهان عرب و اسلام جهت مبارزه با اسرائیل و بالاخره گسترش تشیع در آفریقای سیاه، مهمترین دغدغه‌های خارج از لبنان ایشان را تشکیل می‌داد.

در پی دستگیری امام خمینی و در اوایل تابستان ۱۳۴۲، وی راهی اروپا و شمال آفریقا گردید، تا از طریق واتیکان و الازهر، شاه ایران را برای آزادسازی امام تحت فشار قرار دهد. با آزاد گشتن امام در پایان این سفر، آیت الله خوئی تصریح نمود که این آزادی بیش از هر چیز مرهون سفر آقای صدر بوده است.

در نیمه دوم دهه چهل و پس از آماده شدن اولین کادرهای نظامی مقاومت لبنان، ده‌ها تن از جوانان مبارز ایرانی به لبنان آمدند و زیر نظر آنان فنون نظامی را فرا گرفتند. با به قدرت رسیدن حافظ اسد در سال ۱۳۵۰ و آغاز همکاری‌های تنگاتنگ وی با امام صدر، سوریه به امن‌ترین کشور خاورمیانه برای مبارزین ایرانی بدل گردید. امام صدر در دیدارهای مکرر سال ۱۳۵۷ خود با رهبران سوریه، عربستان سعودی و برخی دیگر از کشورهای جهان عرب، اهمیت انقلاب اسلامی ایران، پیروزی قریب الوقوع آن و ضرورت هم‌پیمانی آنان با این انقلاب را به آنها گوش‌زد نمود.

وی در شهریور ۱۳۵۷ و یک هفته پیش از ربودن شدن، با انتشار مقاله «ندای پیامبران» در روزنامه لوموند، امام خمینی را به عنوان تنها رهبر انقلاب اسلامی ایران معرفی نمود. بی‌شک بزرگ‌ترین خدمت امام صدر به انقلاب اسلامی ایران در آن بود که پس از دو دهه بسترسازی و ترویج ارزش‌های ناب اسلامی در لبنان، طی سال‌های ۱۳۵۶ تا ۱۳۵۷، عموم مردم، خصوصاً شیعیان و بالخصوص کادرهای مقاومت آن کشور را رسماً با این انقلاب آشنا و مرتبط نمود.

ربوده شدن

امام صدر در ۳ شهریور ۱۳۵۷ش و در آخرین مرحله از سفر دوره‌ای خود به برخی کشورهای عربی، بنابر دعوت رسمی معمر قذافی به کشور لیبی وارد و در روز ۹ شهریور در آنجا ربوده شد. رژیم لیبی در ۲۷ شهریور ۱۳۵۷ و به دنبال اعتراض مردم لبنان، حوزه‌های علمیه و مطبوعات منطقه، با انتشار بیانیه‌ای رسماً اعلان نمود که امام صدر و دو همراه ایشان، با پرواز شماره ۸۸۱ مورخ ۹ شهریور هواپیمایی آلیتالیا، طرابلس را به سوی رم ترک کرده‌اند. دستگاه‌های قضایی دولت‌های لبنان و ایتالیا، و همچنین تحقیقات انجام شده از سوی واتیکان، ادعای لیبی مبنی بر خروج صدر از آن کشور و ورود او به رم را رسماً تکذیب کردند. مجموعه اطلاعات آشکار و پنهانی که طی دو دهه پیش بدست آمده، تماماً گواه آنند که موسی صدر هرگز خاک لیبی را ترک نگفته‌است.

سرنوشت

درباره سرنوشت امام موسی صدر و اینکه او هنوز در قید حیات است یا در زندان‌های لیبی کشته شده، سخنان متفاوتی بیان شده است. قرائن متعددی حکایت از آن دارند که امام صدر همچنان زنده است و حبس ابد را می‌گذراند. اما برخی گزارش‌ها حکایت از کشته شدن وی به دست قذافی دارد.

امام موسی صدر از دیدگاه بزرگان

امام خمینی درباره وی گفته بود:

..آقای صدر یک مردی است که من می‌توانم بگویم او را بزرگ کرده‌ام و ایشان به منزله یک اولاد عزیز برای من است و ما امیدواریم که یک روزی با آقای آسید موسی صدر (سلمه الله تعالی) در قدس باهم نماز بخوانیم انشاالله؛ و ما مأیوس نیستیم...

آیت الله سید عبدالکریم موسوی اردبیلی در خصوص مهاجرت علمی امام صدر به نجف می گوید:

آیت الله خوئی گفتند که سه طلبه از قم آمدند به نجف اما در نجف نماندند و برگشتند موسوی اردبیلی بود، آقای موسی صدر بود و آقا موسی زنجانی. ای کاش من اینها را نمی دیدم خیلی حیف شد که اینها برگشتند به قم! این جریان را آن آقا از قول خوئی نقل کردند من در سال ۵۳ به نجف رفتم قضیه را از آقای خوئی سؤال کردم ایشان تأیید کردند و گفتند بله...

آیت الله سید محمد باقر سلطانی طباطبایی در خصوص وضعیت تحصیلی و تدریس ایشان می گوید:

...آقا موسی خیلی خوب درس می خواند و شایق به تحصیل بود... استعدادش خوب بود، زحمت هم می کشید و خیلی زود درسها را تمام می کرد... افراد دیگر این مراحل را که ایشان در طول چند ماه سپری کرده بود حداقل ۵ سال وقت لازم داشت تا پشت سر بگذرانند... و در جای دیگر بیان می کند که: «اگر الان بود جزو مراجع مسلم تقلید بود... الان جزو مراجع بزرگ شیعه بود..»

شهید شیخ محمد صدوقی درباره او می گوید:

...آقا موسی مردی بسیار بسیار فوق العاده بود. روشن بود. قدم که در لبنان گذاشت اوضاع آنجا را عوض کرد... تا وقتی که او بود اسرائیل هیچ غلطی نمی توانست بکند... امام موسی صدر بی نهایت شخصیت بارز، روشن، فهمیده و خدمتگزار بود.

هاشمی رفسنجانی که مدتی نزد ایشان مطول خوانده است می گوید:

ایشان آدمی خوش بیان بود. خوش سیما و خوش چهره و از لحاظ ما یک شخصیت خوبی بود. از فضایی مورد احترام ذهنی من بود و آن موقع... جزو مدرسین قابل قبول آن دوره در سطوح بالای ادبیات بود. و در جای دیگر در پاسخ به سؤالی که آیا ایشان در مسایل فقهی و اصولی مجتهد و صاحب نظر بودند؟ می گوید: حتما بودند، حتما بودند... ایشان در همان مقاله مکتب تشیع رأی فقهی دارند.

آیت الله سید عبدالکریم موسوی اردبیلی درباره ایشان می گوید:

از نظر لیاقت‌ها، ایشان برجستگی‌های خاصی داشت: درایت، هوش، ذکاوت، سرعت فهم، دقت و تأمل در مسائل علمی ایشان را در محافل علمی سرآمد دوستانش کرده بود. ایشان در مسائل اجتماعی بسیار وارد بود... در هر درسی که شرکت می‌کرد به زودی در آن خیلی ممتاز می‌شد... یکی از مدرسین بسیار خوب حوزه بود.

آیت الله سید موسی شبیری زنجانی ضمن برشمردن امتیازات خاندان صدر می‌گوید:

آقا موسی صدر هم دارای برجستگی‌های خاص علمی، اخلاقی و روحی بود... از چند نفر از درجه اول‌ها از شاگردان ایشان (مرحوم آیت الله داماد) بودند که یکی از آنان آقای سید موسی صدر بود و ایشان ممتاز بود از قم هم که به نجف رفته بود شنیدم که طلوع کرده بود و خیلی مورد توجه بعضی‌ها واقع شده بود حتی نجفی‌ها گفته بودند که ما خیال نمی‌کردیم که قم چنین محصولی داشته باشد و شما روی قم و قمی‌ها را سفید کردید... حتی آن وقت خیلی مافوق این حرف‌ها بود و در این که قوه استنباط داشت، هیچ شکی نیست، ایشان فهمی صاف و سرعت انتقال داشت، درس هم خوانده بود و در درس بزرگان هم شرکت کرده بود

آیت الله ناصر مکارم شیرازی:

آقا موسی صدر استعداد فوق‌العاده‌ای داشت. این استعداد به پشتکار و استقامت فوق‌العاده وی ضمیمه می‌شد و هر دو به کار مستمر شبانه‌روزی در مسائل تحصیلی و منظم درس خواندن می‌پیوست. به همین علت بود که آقای صدر خیلی سریع در حوزه علمیه قم ترقی کرد و در مدت کوتاهی جزء فضایی بنام و درجه اول حوزه شد. یکی از کسانی که می‌توانم شهادت بدهم در همان سنین جوانی به اجتهاد رسید، امام موسی صدر بود.

آیت الله علی مشکینی:

ایشان سیاست و دیانت را توأم کردند و به دنبال تشکیل یک حکومت اسلامی درست در لبنان بود. ما مقام امام موسی صدر را خیلی بالا می‌دانیم. ایشان را انسان متدین به دیانت الهی و مردی که سیاست و دیانت هر دو را می‌فهمید، می‌شناسیم. آقای صدر از ذخایر عالم تشیع بودند ایشان یکی از پر ارج‌ترین انسان‌های عالم تشیع بودند.

منبع: سایت ویکی شیعه